

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

Факультет романо-германської філології
Кафедра зарубіжної літератури

Л. С. Савкова

ПЕРШІ НАУКОВІ РОБОТИ З ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Методичні рекомендації
до написання курсових та дипломних робіт
для студентів факультету романо-германської філології
напряму підготовки 6.020303 «Філологія»,
спеціальностей 7.02030302; 8.02030302
«Мова і література
(англійська, німецька, французька, іспанська)»

Одеса
2014

УДК 82.09(4/8)–057.87 (075.8)
ББК 83.3(о)р30я73
С 135

Автор:

кандидат філологічних наук, доцент
Лідія Семенівна Савкова

Рецензенти:

доктор філологічних наук, професор кафедри граматики англійської мови Одеського національного університету імені І. І. Мечникова
О. А. Жаборюк

кандидат філологічних наук, доцент кафедри лексикології та стилістики англійської мови Одеського національного університету імені І. І. Мечникова
Н. Г. Шевченко

Рекомендовано до друку Вченою радою факультету романо-германської філології Одеського національного університету імені І. І. Мечникова (протокол № 11 від 25 червня 2014 року)

Савкова Л. С.

С 135 Перші наукові роботи з зарубіжної літератури: Метод. реком. до написання курсових та дипломних робіт: для студ. фак. романо-герман. філології напряму підготовки «Філологія», спеціальностей 7.02030302; 8.02030302 «Мова і література (англійська, німецька, французька, іспанська)»/ Л. С. Савкова; Одеськ. нац. ун-т імені І. І. Мечникова. Фак. романо-герм. філології. Каф. заруб. літ. — Одеса, 2014. — 48 с.

УДК 82.09(4/8) –057.87 (075.8)
ББК 83.3(о)р30я73

© Савкова Л. С., 2014

Зміст

Передмова.....	4
1. Вибір теми курсової / дипломної роботи.....	6
2. Організація літературознавчого дослідження.....	7
2.1. Складання плану роботи.....	7
2.2. Проведення бібліографічного пошуку.....	7
2.3. Опрацювання художнього або літературно-критичного тексту.....	11
2.4. Опрацювання науково-критичних джерел.....	11
2.5. Методи літературознавчих досліджень.....	14
2.6. Практичні поради.....	15
3. Структура та оформлення студентської наукової роботи.....	17
3.1. Структура роботи.....	17
3.2. Мова і стиль наукової роботи.....	21
3.3. Оформлення роботи.....	22
3.3.1. Оформлення цитат і посилань.....	25
3.3.2. Оформлення списку використаних джерел.....	27
4. Захист курсової роботи.....	28
5. Захист дипломної роботи.....	29
6. Рекомендована література.....	31
<i>Додаток 1. Рекомендований алгоритм роботи.....</i>	<i>32</i>
<i>Додаток 2. Загальні вимоги до обсягу складових курсової та дипломних робіт, мови викладу та захисту.....</i>	<i>33</i>
<i>Додаток 3. Зразок оформлення титульного аркуша курсової роботи.....</i>	<i>34</i>
<i>Додаток 4. Зразок оформлення титульного аркуша дипломної роботи бакалавра.....</i>	<i>35</i>
<i>Додаток 5. Зразок оформлення титульного аркуша дипломної роботи спеціаліста.....</i>	<i>36</i>
<i>Додаток 6. Зразок оформлення титульного аркуша дипломної роботи магістра.....</i>	<i>37</i>
<i>Додаток 7. Приклади оформлення «Змісту» роботи.....</i>	<i>38</i>
<i>Додаток 8. Приклад «Вступу» курсової роботи.....</i>	<i>39</i>
<i>Додаток 9. Приклади оформлення бібліографічного опису у списку джерел.....</i>	<i>41</i>
<i>Додаток 10. Приклад оформлення списку використаних джерел.....</i>	<i>43</i>
<i>Додаток 11. Адреси наукових бібліотек та культурних центрів м. Одеси.....</i>	<i>45</i>

ПЕРЕДМОВА

Дані методичні рекомендації адресовані студентам факультету роман-германської філології, які виконують курсові та дипломні роботи з зарубіжної літератури.

Згідно з «Положенням про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах», курсові та дипломні роботи є формою індивідуальних завдань, що виконуються студентами на різних етапах навчання у ВНЗ. Курсові роботи з зарубіжної літератури передбачені навчальним планом за напрямом підготовки «Філологія» для всіх студентів факультету РГФ II курсу денної форми та III курсу заочної форми навчання. Вони пропонуються з метою закріплення, поглиблення й узагальнення знань, одержаних студентами під час навчання на молодших курсах.

Дипломні роботи з зарубіжної літератури пишуть, за власним вибором, студенти IV–V курсів денної та V–VI курсів заочної форми навчання, що стають фуркантами кафедри, для отримання відповідного освітньо-кваліфікаційного рівня: бакалавра за напрямом «Філологія» та спеціаліста або магістра за спеціальністю «Мова і література (англійська, німецька, французька, іспанська)». Дипломні роботи — це випускні фахові роботи, що передбачають систематизацію та розширення теоретичних і практичних знань зі спеціальності, застосування їх при вирішенні конкретних наукових завдань, розвиток навичок самостійної роботи. Вимоги до написання наукових робіт студентами випускних курсів є однаковими для дипломних робіт бакалавра, спеціаліста та магістра. Основна різниця між ними полягає у рівні теоретичності та складності теми, ступеню глибини опрацювання студентом наукової проблематики та самостійності як в опануванні теоретичних джерел, так і в проведенні власного дослідження. Чим вищим є освітньо-кваліфікаційний рівень, тим вагомішими мають бути особистий внесок студента-випускника у розв'язання наукової проблеми, теоретична та практична цінність його роботи.

Головною метою наукових робіт з зарубіжної літератури є формування у студентів навичок літературознавчого дослідження, розвиток умінь працювати з науковою літературою, критично мислити, аналізувати художні тексти і спеціальну літературу та формулювати власні думки. Перша з них — курсова робота — є не тільки першим етапом самостійної навчально-наукової роботи студента, а й важливим кроком на шляху підготовки студента до написання дипломних робіт бакалавра, спеціаліста або магістра, незалежно від обраного лінгвістичного або літературознавчого аспекту дослідження. Складність виконання цієї роботи полягає в тому, що для більшості студентів вона є не тільки першою роботою з зарубіжної літератури, але й першою науково-дослідною роботою взагалі. Під час опрацювання теми студент стикається з важкими завданнями: йому необхідно вірно визначити проблематику твору; раціонально використати критичну літературу та наукові джерела; проаналізувати літературні явища; домогтися ясності, логічності й чіткості у викладі

результатів дослідження; належним чином оформити науковий апарат дослідження; відстояти свою точку зору в науковій полеміці. Такі ж завдання мають вирішуватися і більш досвідченими студентами-фуркантами під час написання дипломних робіт.

І курсова, і дипломні роботи виконуються під керівництвом призначеного кафедру викладача, який допомагає студенту у виборі шляхів розв'язання поставленого завдання й формує в нього навички, необхідні досліднику. Подані до захисту роботи мають продемонструвати достатнє знайомство студентів з предметом дослідження й науковою літературою за темою, поінформованість у питаннях методології та методики дослідження, а також навичок літературознавчого аналізу.

Запропоновані методичні вказівки допоможуть студентам успішно вирішити ці завдання, оскільки вони містять основні вимоги до студентських наукових робіт та практичні поради стосовно організації праці студентів, а у додатках — зразки оформлення титульного аркуша, змісту роботи, списку використаних джерел тощо.

Автор висловлює щиру подяку рецензентам д. ф. н., професору О. А. Жабрюк та к. ф. н., доценту Н. Г. Шевченко, а також викладачам кафедри зарубіжної літератури за критичні зауваження й рекомендації, що були враховані під час підготовки методичних вказівок до друку.

1. ВИБІР ТЕМИ КУРСОВОЇ / ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ

Курсові та дипломні роботи пишуться на теми, що обираються студентами із переліку, затвердженого на засіданні кафедри, у вересні, на самому початку навчального року. Студенти, що будуть писати курсові роботи, мають підтвердити свій вибір у кафедральному журналі; фурканти кафедри, що будуть виконувати дипломні роботи, мають подати письмову заяву на ім'я завідувача кафедри.

Тематика курсових та дипломних робіт з зарубіжної літератури передбачає в основному два типи робіт:

— роботи, метою яких є аналіз художніх творів зарубіжних письменників або розгляд розвитку певного літературного феномену в синхронії або діахронії;

— роботи, що передбачають опрацювання науково-критичних джерел з метою зіставлення різних наукових концепцій стосовно певного твору, жанрового різновиду або особливостей творчості зарубіжних письменників.

Назва теми може містити пряму вказівку на аспект дослідження, наприклад: «Жанрові особливості роману М. Шеллі «Франкенштейн»»; «Проблематика роману Г. Гарсія Маркеса «Сто років самотності»; «Образи головних героїв роману Г. Гессе «Степовий вовк» у літературній критиці». Вказівки на зміст проблеми у формулюваннях тем можуть бути і непрямими, наприклад: «Образ Дон Жуана у комедіях Тірсо де Моліна та Мольєра» (ця тема передбачає проведення порівняльного аналізу). Для правильного розуміння теми необхідно пам'ятати, що будь-який твір треба досліджувати в контексті літературного процесу й культурних і соціально-історичних чинників.

Вибір теми дослідження є важливим етапом роботи, і тому він має бути ретельно продуманим. Нерідко обрання теми — це результат попереднього знайомства з матеріалом, що стосується цієї теми. Проте, оскільки завчасне знайомство з літературним твором звичайно буває нецілеспрямованим, воно не повинно мати вирішального значення при виборі. Не можна виходити тільки з того, що прочитаний художній твір сподобався: проблема, яку треба буде вирішити, може виявитися занадто складною для студента або вимагати ознайомлення з важкодоступною літературою. У таких випадках варто вибрати тему, більш прийнятну для дослідження.

При виборі теми студенту необхідно враховувати не тільки аспект майбутнього дослідження, але й обсяг матеріалу, який треба опанувати. У цьому відношенні теми робіт діляться на широкі і вузькі. Якщо широка тема передбачає вивчення й після опрацювання більшого за обсягом матеріалу, то вузька потребує більш кропіткої аналітичної роботи. Широта або вузькість теми самі по собі не визначають успіху роботи, тому при виборі між ними можна керуватися особистою схильністю до операцій з синтезу або аналізу літературного матеріалу.

Обрана студентом тема роботи закріплюється за ним на засіданні кафедри. Після цього перелік тем затверджується на засіданні Вченої ради факультету. Зміна теми роботи після її затвердження та одержання завдання, а також зміна наукового керівника дозволяється тільки за письмовою заявою студента на ім'я завідувача кафедри й перезатвердження теми та керівника на засіданні кафедри. Роботи, виконані за незатвердженими темами, не розглядаються й не допускаються до захисту.

2. ОРГАНІЗАЦІЯ ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

2.1. Складання плану роботи

Складання плану роботи звичайно здійснюється у кілька етапів. Після затвердження теми студент отримує від наукового керівника завдання на виконання роботи, орієнтовний календарний план та попередні рекомендації. Це необхідно для того, щоб студент опрацював художній текст під відповідним кутом зору та цілеспрямовано підбирав науково-критичну літературу за темою роботи. Після зібрання та опрацювання літератури студент самостійно розробляє детальний робочий план і корегує його з науковим керівником. У процесі написання тексту роботи план може змінюватися.

Розробка плану є дуже важливою складовою будь-якої роботи. Чіткий, логічний план, в якому визначені всі необхідні питання, що їх належить висвітлити, полегшує сам процес роботи, систематизацію зібраного практичного, історико-літературного та теоретичного матеріалу. Висока самостійність у розробці плану свідчить про те, що студент усвідомлює свої завдання, бачить шляхи їхнього вирішення. Це також певна запорука логічності викладу змісту майбутньої праці та зв'язку всіх її складових, а отже якості студентського дослідження.

У чистовому варіанті роботи план заміняють «змістом». План включає ті ж елементи, що й «зміст»: вступ, розділи з підрозділами, висновки, отже відображає структуру роботи. Проте, на відміну від «змісту», план має бути більш розгорнутим, докладним: крім заголовків, в ньому можна розписати основні питання, що будуть розглянуті в тій чи іншій частині, тобто зробити міні-плани — насамперед вступу та розділів роботи.

Після опрацювання художнього твору і науково-критичного матеріалу та уточнення плану можна переходити до написання тексту роботи.

2.2. Проведення бібліографічного пошуку

Працювати над дослідженням з зарубіжної літератури починають з інформаційного пошуку та читання художнього чи літературно-критичного тексту, що є об'єктом роботи.

Пошук спеціальної літератури та упорядкування бібліографії за обраною темою є важливим етапом праці студента-філолога, тому що основою будь-

якого наукового дослідження є критичний аналіз і творче осмислення наявних наукових праць. Коректно підібрана та складена бібліографія є показником наукової культури автора, широти його наукового кругозору.

Збір матеріалу повинен бути цілеспрямованим: його варто починати після того, як у бесіді з науковим керівником будуть визначені завдання роботи та її методика. Бібліографічний пошук може йти за кількома напрямками, в тому числі такими:

- загальна характеристика творчості письменника;
- аналіз конкретного художнього тексту або критичної роботи (статті, маніфесту, передмови тощо) письменника, що вивчається;
- характеристика літературного жанру, напрямку, періоду або типу творчого мислення.

Науково-критичну літературу до своєї роботи студент має добирати самостійно за допомогою бібліотечних каталогів, інтернет-пошуку та довідкових видань (енциклопедій, енциклопедичних словників, бібліографічних покажчиків тощо).

Слід пам'ятати, що довідкові видання можуть враховувати тільки літературу, що з'явилася до їх виходу у світ; тому для укладення відносно повної бібліографії треба обов'язково звернутися до бібліотечних каталогів, як традиційних паперових, так і електронних.

Алфавітний каталог служить для знаходження книги певного автора, збірки під відомою назвою. Він складається звичайно з декількох розділів, де представлені книги російською, українською та іншими мовами. Після карток з даними про художні твори письменника в алфавітному каталозі звичайно поміщають картки з посиланнями на основну критичну літературу (монографії або статті) стосовно його творчості.

Студент повинен знати основні видання досліджуваного художнього твору мовою оригіналу та його переклади, передмови й коментарі до них. При можливості вибору, краще віддавати перевагу науковим виданням (видавництв «Academia», «Дніпро», «Наука», «Наукова думка»; серій «Літературные памятники», «Пам'ятки естетичної думки»; академічних іноземних видань) перед менш авторитетними і менш якісними, а також найновішим редакціям монографій та підручників. Якщо в каталозі представлено зібрання творів письменника, то варто звернути увагу не тільки на том, де міститься художній твір, що буде вивчатися, але й на перший том, де, зазвичай, є ґрунтовна вступна стаття.

У систематичному каталозі бібліографічні картки розставлені за принципом відношення до певної галузі знань. За кількістю карток систематичний каталог менший за алфавітний, оскільки в ньому звичайно вказують тільки літературу першого плану, тобто найбільш авторитетні джерела. Його треба використовувати для пошуку науково-критичної літератури за темою роботи або з конкретного питання. Студентам-філологам треба звертатися до каталожних ящиків, розміщених під шифром III (філологія; підрозділ «література»).

Якщо вчитися писати наукову роботу треба тільки у авторів кращих літературознавчих праць, то читати потрібно все, що має відношення до теми наукової роботи: неповна поінформованість у предметі дослідження та історії його вивчення майже завжди веде до помилок. Не можна обмежуватися тільки пошуком робіт, у яких безпосередньо розглядається тема курсового або дипломного твору. Необхідно також ознайомитися з бібліографією праць методологічного й теоретичного характеру, а також робіт, в яких розглядаються різні літературні напрями й течії (розділ «Теорія літератури»). Корисно переглянути роботи з історії літератури досліджуваного періоду взагалі (наприклад, розділ «Література ХХ сторіччя») та історії національних літератур (наприклад, підрозділ «Література Великобританії»), щоб зрозуміти історико-літературний контекст, у якому був написаний художній або літературно-критичний твір.

Варто звернути увагу на те, що творчість зарубіжних письменників може бути представлена у різних підрозділах, навіть якщо вони писали однією мовою. Так, англомовні письменники — не тільки у літературі Великобританії чи США, але й в літературі Ірландії або Австралії; німецькомовні — в німецькій, австрійській, а також літературах НДР чи ФРН; іспаномовні — в іспанській та латиноамериканських літературах. Треба також подивитися персоналії, тобто нариси життя й творчості письменника, що розташовані за алфавітом після робіт загального характеру.

Наприклад, якщо тема роботи «Художній хронотоп роману В. Фолкнера «Галас та шаленство», то треба подивитися каталожні ящики з картками стосовно хронотопу художніх творів, у тому числі романів, а також стосовно жанру роману ХХ ст. та американського роману цієї доби. Тема «Трагедія Ж. Расіна «Федра» як зразок класицистичної драми» передбачає знайомство з науково-критичною літературою щодо класицизму як літературного напрямку й французької драматургії ХVII ст.

Корисним для студента-філолога буде також *каталог періодичних видань (каталог журнальних статей)*, у якому можна знайти статті, присвячені усій творчості або окремим творам досліджуваного автора, а також різним проблемним питанням.

Бібліографічні розвідки потребують доброго знання структури бібліотечних каталогів, тому при першому знайомстві з ними бажана консультація бібліографа.

Студенти факультету романо-германської філології можуть ознайомитися насамперед з каталогами наукової бібліотеки ОНУ, Одеської національної наукової бібліотеки ім. М. Горького, Одеської обласної наукової бібліотеки ім. М. Грушевського та їхніми інформаційно-бібліографічними відділами. Не треба забувати й про *інтернет-зали* цих бібліотек: видання останніх років представлені саме в *електронних каталогах*. Так, електронний каталог наукової бібліотеки ОНУ містить більш ніж 250 тисяч документів. Крім того, в інтернет-залах можна ознайомитися з повнотекстовими базами даних, отримати доступ до електронної бази дисертацій та енциклопедичних інтернет-ресурсів, прочитати

або скопіювати потрібний документ. Інтернет значно прискорює процес ознайомлення з інформацією, проте варто пам'ятати, що в цій системі, як і в паперових бібліотечних каталогах, необхідно вибирати найавторитетніші джерела.

Певну кількість джерел мають бібліотеки міських культурних центрів Alliance française, Баварського дому, British Council, Філії Грецького Фонду Культури, а також кафедр і центрів факультету РГФ (ресурсні центри американського, іспанського та німецького країнознавства; центри італійської, новогрецької та французької мови). Адреси наукових бібліотек та культурних центрів Одеси наведені у додатку 11.

Пізніше, під час опрацювання матеріалу, треба звертати увагу на бібліографічні списки в монографіях, збірках статей, дисертаціях, у словникових статтях та у фахових періодичних виданнях («Вікно в світ», «Вопросы литературы», «Зарубіжна література», «Зарубіжна література в навчальних закладах», «Проблеми сучасного літературознавства»). У періодичних виданнях можна переглянути також покажчики опублікованих статей, що розміщуються в останньому номері року.

Бібліографічні описи (запис відомостей про художні тексти, науково-критичні та інші джерела) краще оформляти на картках, записуючи дані про джерело на одному боці картки. Під час роботи у різних каталогах варто завжди мати перед собою вже зроблені картки, щоб не витратити час на марну роботу, повторно копіюючи те, що вже виписано на картку. Якщо систематичний каталог повторює те, що є в алфавітному, варто порівняти шифри, що зазначені у картках, і в разі потреби додати відсутній (чим більше шифрів, тим більше екземплярів книг у бібліотеці і тим більше шансів отримати це видання). Картки зручно систематизувати в будь-якому порядку, необхідному для певної стадії роботи. Це також полегшує упорядкування списку літератури, що додається до роботи при її завершальному оформленні.

Підбираючи літературу за темою, корисно виробити навичку відразу чітко записувати повні відомості про джерела: старанно зібраний науковий матеріал може виявитися непотрібним, якщо він неправильно або недбало оформлений. Бібліографічні записи слід робити за *правилами бібліографічного опису*, які визначають набір його елементів, послідовність їх розташування та оформлення. Ці правила встановлені державним стандартом і стосуються як паперових, так і електронних ресурсів (див. додаток 9).

Бібліотечні шифри на картку рекомендується виписувати із зазначенням відповідної бібліотеки, щоб, у разі потреби, повернутися до цієї книги, збірки чи часопису, не витратити час на повторні пошуки їх у каталогах. На картці можна помістити також коротку характеристику джерела, якщо доступна інформація про його зміст.

Коли бібліографічний пошук закінчено, треба систематизувати його результати, тобто виділити кілька груп (теорія питання, загальний огляд творчості письменника, характеристика доби або напряму, характеристика твору,

що досліджується) в складеному списку або в картках. Результати свого бібліографічного пошуку студент має показати науковому керівнику. Викладач порекомендує ті джерела, на які треба звернути увагу в першу чергу, і ті, що виявляться непотрібними для опрацювання даної теми; може також виявитися, що в списку відсутні важливі для роботи наукові праці.

Наступним етапом є опрацювання матеріалу: паралельне читання художніх текстів і критичних джерел та оформлення виписок з них.

2.3. Опрацювання художнього або літературно-критичного тексту

Працювати з *художнім текстом* треба, постійно маючи на увазі загальну мету та конкретні завдання певного етапу роботи. Перше читання у більшості випадків є ознайомчим, навіть якщо текст раніше вже був прочитаний: треба вчитися сприймати художній твір не як звичайний читач, а як професіонал-філолог. Для роботи треба обирати авторитетні сучасні видання художніх творів.

Під час другого читання треба вже аналізувати твір під кутом зору загальної мети наукової роботи. Можна починати також добір цитат з тексту; це можна робити за допомогою закладок чи виписок у паперовому тексті або якихось позначень (кольором, підкреслюванням, іншим шрифтом) в електронному варіанті.

Якщо тема пов'язана з проблематикою твору, треба підібрати цитати, що свідчать про постановку автором тієї чи іншої проблеми; якщо йдеться про характеристику образів головних героїв, цитати мають відтворювати їхні портрети, характери, взаємовідносини з іншими персонажами, самохарактеристику персонажа. В усякому разі цитати мають підтвердити ті наукові гіпотези, що були попередньо сформульовані у завданні до курсової чи дипломної роботи, або скорегувати їх.

Виписки з текстів, що будуть аналізуватися, варто робити на картках або окремих аркушах, які для зручності можна пронумерувати, вказуючи сторінки твору.

Якщо при опрацюванні тексту зручніше користуватися текстом в електронному вигляді, то при оформленні чистового варіанту роботи посилання треба робити на сторінки паперового видання, за винятком випадків, коли таке видання недоступне.

На окремих аркушах варто також записувати судження, що виникають у процесі читання художніх творів: це дозволяє вільно працювати із записами, систематизуючи спостереження й висновки. Крім того, не можна, маючи надію на пам'ять, нехтувати записом своїх думок: ідея, що якимось з'явилася, може й забути.

Подані рекомендації стосуються й *літературно-критичних текстів*, що обрані матеріалом дослідження у курсовій або дипломній роботі.

2.4. Опрацювання науково-критичних джерел

При опрацюванні *наукової літератури* застосовуються різні форми роботи. Насамперед, це *читання*. На першому етапі роботи воно має бути *орієнтовно-референтним*, тобто дозволити студентові зорієнтуватися в тих ви-

даннях, що включені до бібліографічного списку, відшукати в них референти (тему, проблему, ключові слова) своєї роботи. Такий вид читання можна назвати також *оглядовим* або *пошуковим*, тому що головна його мета — визначити, чи потрібна ця стаття або книга для роботи над темою дослідження. На другому етапі використовується *повільне*, поглиблене читання, яке дає студенту можливість оцінити й осмислити текст, що вивчається; такий вид читання звичайно супроводжується виписками з тексту. Нерідко трапляється так, що під час написання роботи доводиться знову звертатися до вже переглянутого джерела: *повторне* читання дає можливість краще опанувати матеріал, знайти в ньому якісь факти чи аргументи, що їх не помітили раніше. Читання літературних джерел має бути динамічним: темп читання треба регулювати залежно від складності матеріалу. На заключному етапі роботи над текстом наукового твору часто використовують *швидке* читання, тобто перегляд вже знайомого критичного матеріалу або художнього тексту з метою пошуку потрібної цитати, уточнення формулювань, дат, написання власних імен.

Починаючи роботу з книгою або копіюючи статтю чи якийсь фрагмент за допомогою ксероксу, необхідно відразу записати ініціали й прізвище автора, назву книги, її вихідні дані (місце видання, назва видавництва, рік видання), загальну кількість сторінок; при опрацюванні статті — назву самої статті та збірки, часопису або газети, де вона опублікована, рік видання і номер часопису чи збірки, або дату випуску номера газети, а також сторінки, на яких вона надрукована. При опрацюванні інтернет-джерел треба обов'язково заготовувати їхню повну інтернет-адресу, а не тільки назву сайту. Наприклад: <http://dictionary.sensagent.com/> — неправильно

<http://dictionary.sensagent.com/Brian%20Aldiss/en-en/> — правильно

Результатом опрацювання джерел за темою дослідження є різноманітні виписки. Найчастіше це — **конспект**, який може бути *текстуальним* / *текстовим* (досить докладне відображення змісту дослівно, у вигляді цитат), *вільним* (докладний виклад змісту своїми словами) або *змішаним* (поєднання вільного викладу змісту з цитуванням джерела). Цитати при конспектуванні треба виписувати точно, дотримуючись орфографії та синтаксису автора, без заміни одних слів іншими, із зазначенням сторінок, на яких знаходиться цитований текст. Якщо потрібні для цитування фрагмент або фраза дуже великі та їх можна скоротити без суттєвого порушення смислу, треба це указати за допомогою позначки <...>. Конспект може також бути *плановим* (виклад змісту у вигляді розгорнутого плану, з пунктами та підпунктами, що можна оформити у вигляді цитат з тексту) або *схематично-плановим* (план у вигляді схеми, що відображає логіку і зв'язки між частинами тексту). Окремим видом є *тематичний* конспект, що передбачає конспектування кількох джерел з метою підбору інформації з якоїсь однієї теми або вузького питання.

Зміст можна також передати у вигляді **тез** — коротко сформульованих основних положень тексту, що опрацьовується. Тезування передбачає вмін-

ня виділити в тексті найголовніші думки автора та адекватно викласти їх у стислій формі. Тези дозволяють зорієнтуватися в зібраних матеріалах при виробленні загального плану роботи або використати виокремлену інформацію при огляді наукової літератури з певної проблематики.

На початку роботи над темою дослідження можливо обмежитися тільки **анотацією** — загальною характеристикою та коротким викладом змісту книги або статті. При анотуванні, тобто складанні анотації, можна позначити для себе можливість використання даного джерела у майбутньому, під час розгляду того чи іншого питання у роботі.

Виписки доцільно робити не в зошитах, а на окремих аркушах паперу, ведучи запис тільки з одного боку, щоб ними можна було вільно оперувати (наприклад, згрупувати за змістом або розрізати і вставити у чорновий текст роботи). У виписках варто позначати важливість того чи іншого фрагменту або висловленої думки, а також виділяти терміни, визначення, важливі дати тощо (підкреслювати або виділяти маркером). Раціональним буде також вироблення власної *системи* позначок (скорочень найбільш уживаних слів, абревіатур, піктограм, знаків-символів і т. ін.).

Бажано на аркушах залишати великі поля. На верхніх полях сторінки можна зазначити, про що нижче йде мова; на бокових — свої судження про занотоване у виписках або позначку про необхідність перечитати пізніше цей матеріал чи перевірити якісь відомості з нього. Ці нотатки можуть знадобитися в подальшій роботі над текстом наукового дослідження.

Виписки з науково-критичних джерел треба робити з обов'язковим зазначенням сторінок стосовно кожного фрагменту опрацьованого тексту. Якщо цього правила не дотримуватися на всіх етапах роботи, то при оформленні посилань на ці джерела у тексті курсового або дипломного дослідження доведеться заново відшукувати кожну книгу, кожну статтю і кожну сторінку, згадану в посиланні.

Вивчення обраної теми доцільно починати з фундаментальних, узагальнюючих праць провідних науковців — М. Бахтіна, О. Веселовського, Л. Гінзбург, В. Жирмунського, Д. Затонського, Ю. Лотмана, Д. Наливайка, Б. Томашевського, О. Фрейденберг та ін. Звісно, необхідно насамперед приділяти увагу новітнім публікаціям, проте не можна оминути класичних робіт попередніх десятиріч, а може, і століть: багато з них зберігають і досі наукове та методологічне значення, треба тільки критично відноситися до проявів в них вульгарного соціологізму та надмірної ідеологізації.

Працюючи над науковою літературою, треба за допомогою вступних статей, коментарів або довідкової літератури ознайомитися з характером діяльності авторів й особливостями їхніх поглядів. Це дозволяє визначити основні думки праць, що дає можливість відокремити в них головне від другорядного і проконтролювати себе: бувають випадки, коли недостатня поінформованість дослідника заважає йому вірно зрозуміти автора. Немає сенсу в тому, щоб

конспектувати або виписувати усі думки автора книги або статті, проте не варто обмежуватися тільки тим, що безпосередньо стосується теми роботи: так можна зіпсувати загальний зміст при цитуванні. Щоб цього не трапалося, потрібно, крім виписок, робити для себе нотатки про основну ідею розділу, з якого узяті цитати, і про контекст, у якому вона знаходиться.

Зроблені виписки й нотатки треба згрупувати за питаннями / проблемами, що будуть розглядатися у роботі.

2.5. Методи літературознавчих досліджень

Вірно визначити межі теми і спосіб її вивчення студенту, що приступає до своєї першої літературознавчої роботи, дуже важко, тому насамперед варто одержати консультацію у наукового керівника з цих питань. Проте для того, щоб ця консультація досягла мети, необхідно усвідомити відношення між методом і предметом дослідження, між методом і методикою дослідження, а також між аспектом дослідження і методикою. Це необхідно також тому, що використані методи мають бути зазначені у вступі курсової та дипломної роботи.

Метод — спосіб пізнання; *методологія* — сукупність методів, що застосовуються у наукових дослідженнях; *методика* — сукупність прийомів дослідження, що існують у межах методу; *аспект дослідження* — точка зору, з якої розглядається досліджуваний об'єкт.

Існують загальнонаукові методи дослідження (наприклад, описовий, порівняльний) та спеціальні, що використовуються певною галуззю науки. Серед методів літературознавчого дослідження можна назвати такі: культурно-історичний, історико-функціональний, історико-генетичний, соціологічний, порівняльно-історичний, міфопоетичний; методи рецептивної компаративістики, мотивного аналізу, інтертекстуального аналізу, дискурсивного аналізу; біографічний, психологічний, психоаналітичний, феноменологічний, герменевтичний, формальний, структурно-функціональний, контекстуально-інтерпретаційний методи.

Разом із методами, виробленими різними літературознавчими школами, існує системний підхід — напрямок методології, в основі якого лежить дослідження об'єктів, у тому числі й літературних, як систем. Системний підхід дозволяє здійснити комплексне вивчення літератури — дослідження її на міждисциплінарних стижах, що ведеться з залученням аналітичних засобів різних дисциплін.

Літературознавчі школи, як правило, відкривали нові об'єкти вивчення або досліджували нові аспекти вже відомих об'єктів і створювали методи пізнання цих об'єктів й аспектів. Тому при виборі методу та відповідної йому методики необхідно враховувати сферу придатності методів. Уникнути некоректного використання методу можна тільки при знайомстві з методологією літературознавства й ясного уявлення про предмет, що розглядається в курсовій або дипломній роботі.

Універсального методу, що може бути застосований до всіх літературних об'єктів, немає, але є методи, вже відхилені наукою через їхню тенденційність (наприклад, так званий вульгарний соціологізм). Щоб уникнути вже виявлених літературознавством помилок, необхідно познайомитися не тільки з арсеналом наявних методів, але й з історією літературознавчої методології.

До робіт з історії літератури ставиться вимога послідовного дотримання принципу історизму, підходу до літератури як до системи, що розвивається та змінюється у часі. Необхідно розрізнити історичний та теоретичний підходи до вивчення літературного процесу. Дотримання принципу історизму передбачає, зокрема, виведення узагальнень із конкретного історико-літературного матеріалу, а не «припасування» результатів дослідження під загальні положення відносно розвитку літератури.

Теми курсових та дипломних робіт звичайно не передбачають монографічного, всебічного вивчення художнього твору або літературного явища, тому при проведенні такого дослідження використовується не весь арсенал засобів методу. У той же час необхідно дотримуватися методологічної однорідності роботи, не допускаючи еkleктичності.

Знайомство із сучасною критичною літературою за темою курсової або дипломної роботи — одна з умов її добротності. Запозичуючи методику в авторів, що належать до різних літературознавчих шкіл (марксистська, структуралістська, фрейдистська тощо), необхідно враховувати, що цього не можна робити механічно. Методика, при її відносній автономності, зовсім не індиферентна стосовно до методу, і вона не може бути використана іншим методом без відповідної трансформації.

Поінформованість у літературі з теорії та історії питання, поставленого в курсовій або дипломній роботі, як і знайомство з літературознавчою методологією, є одним із компонентів наукової культури і показником професійного рівня автора роботи.

2.6. Практичні поради

Щоб, не витрачаючи сил на даремну роботу, успішно впоратися з необхідною, варто дотримуватися деяких правил методичного характеру.

Запорукою успішного студентського наукового дослідження часто виявляється правильна організація роботи. По-перше, це має бути систематична робота, починаючи з того моменту, коли обирається тема, до терміну захисту, визначеного адміністрацією факультету. Якщо залишити все на останній тиждень, можна й не досягти бажаних результатів або навіть не встигнути закінчити роботу вчасно. По-друге, треба додержуватися орієнтовного календарного плану, складеного за допомогою наукового керівника, контролювати час, відведений на той чи інший вид роботи: «застрягти» на якомусь етапі роботи так само небезпечно, як нічого не робити більшість часу.

Дуже важливо виробити власний **алгоритм роботи** над курсовим або дипломним дослідженням. Звісно, він буде варіюватися у різних студентів, проте

можна зробити таку загальну рекомендацію. Спочатку треба старанно вивчити матеріал, скласти розгорнутий план, обговорити його з науковим керівником, зробити спостереження над художнім твором або літературно-критичним текстом, сформулювати попередні висновки — і лише після цього починати писати роботу (приклад алгоритму роботи див. у додатку 1).

Наукова студентська робота з зарубіжної літератури передбачає опрацювання конкретної теоретичної або історико-літературної проблеми чи якогось її аспекту. Тому не треба включати у текст роботи увесь знайдений матеріал, навіть дуже цікавий, якщо він не стосується поставленої мети. Не треба також розглядати інші аспекти проблеми. Наприклад, якщо тема роботи пов'язана з аналізом проблематики твору, то мають бути проаналізовані саме проблеми (соціальні, етичні, психологічні, філософські, естетичні, історичні тощо), що знайшли у ньому художнє втілення, а розгляд періодизації творчого шляху письменника або композиції твору буде зайвим. Якщо тема пов'язана з жанровою характеристикою художнього твору, то треба писати саме про це, а не про композицію або систему персонажів, і т. п. Інакше кажучи, зміст має точно відповідати темі курсової або дипломної роботи.

Поширеним недоліком студентських досліджень є відсутність суворої логіки й послідовності в розвитку думки. Продумуючи структуру роботи, треба пам'ятати, що цілісність і доказовість твору взаємопов'язані. Композиція роботи повинна бути логічною: висловлені в ній думки й судження повинні виходити з раніше викладеного, проте без повторів.

Роблячи виписки, варто позначати на аркушах, до якого аспекту дослідження вони відносяться, об'єднавши їх потім під однією рубрикою. Вже за характером рубрик і кількістю виписок часто вдається зробити висновок про ступінь вивченості проблеми або про ступінь поширеності в художньому тексті якогось явища.

При цитуванні художнього твору, як і літературно-критичних праць, треба ретельно вибирати найголовніше: цитати, що займають півсторінки або цілу сторінку як курсової, так і дипломної роботи, **неприпустимі**. Велику цитату треба скоротити за допомогою позначки <...>, яка означає не авторські три крапки, а скорочення тексту автором наукової роботи; зміст цитати можна також частково прокоментувати своїми словами.

Розпочинаючи написання роботи, потрібно переглянути свої нотатки і зробити такі ж позначки, як і у виписках. Це збереже час, що йде на повторне формулювання вже сформованих суджень.

Треба також записувати поради і вказівки наукового керівника, не покладаючись на пам'ять: часто такі рекомендації даються «про запас», на майбутнє, і тому забуваються саме тоді, коли настає час ними скористатися.

Працюючи не тільки над остаточним, але й над чорновим варіантом, потрібно писати не в зошиті, а на аркушах паперу, щоб при необхідності можна було їх розрізати або перегрупувати. На аркушах чернетки рекомендується лишати поля для позначок керівника.

3. СТРУКТУРА ТА ОФОРМЛЕННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ НАУКОВОЇ РОБОТИ

3.1. Структура роботи

Складовими частинами наукових студентських робіт традиційно є:

- титульний аркуш;
- зміст;
- вступ;
- основна частина, в якій виділяються розділи, підрозділи та параграфи (або пункти);
- висновки;
- список використаних джерел;
- додатки (при необхідності);
- резюме (для дипломних робіт).

Загальні вимоги до обсягу складових курсової та дипломних робіт, мови викладу та захисту наведені у додатку 2.

Титульний аркуш

На титульному аркуші вказується міністерство, якому підпорядкований ВНЗ, назва ВНЗ, факультету та кафедри, вид та тема роботи. Далі подаються дані про студента (курс, група, форма навчання, напрям підготовки або спеціальність, прізвище та ініціали) та наукового керівника (науковий ступінь, посада, прізвище та ініціали); місце і рік написання курсової або дипломної роботи. На титульних аркушах дипломних робіт додаються дані про рецензента, допуск роботи до захисту кафедрою та запис про захист у Державній екзаменаційній комісії (ДЕК). Після захисту на титульному аркуші вказується оцінка за національною шкалою і за шкалою ECTS, а також бал за 100-бальною шкалою.

Титульний аркуш є першою сторінкою роботи (проте номер сторінки на ньому не вказується) і має бути надрукований із дотриманням стандартних полів. Ніяке інше художнє оформлення титульного аркуша наукових студентських робіт не допускається. Переносити слова, робити скорочення також не можна. Зразки оформлення титульного аркуша для курсових та дипломних робіт див. у додатках 3–6.

Зміст

«Зміст» — це друга сторінка роботи. Він містить перелік структурних частин наукової роботи, із зазначенням номерів сторінок, на яких починається їхній текст. Цей перелік має **з точністю** відтворюватися в тексті роботи, тобто найменування структурних частин «Змісту» повинні співпадати з їхніми назвами у самій роботі. Заміняти слово «Зміст» словом «План» не можна: план додається до шкільних творів, але не до робіт наукового характеру.

«Зміст» подається після титульного аркуша й оформляється за певними правилами (приклади оформлення «Змісту» див. у додатку 7).

Вступ

«Вступ» — це перший компонент тексту наукової роботи. За обсягом він повинен бути досить коротким: у курсовій роботі — 2 сторінки; у дипломних роботах — від 3 до 6 сторінок. Проте за своїм значенням це дуже важлива частина студентського дослідження, тому що тут подаються у стислому вигляді основні відомості про роботу.

У «Вступі» необхідно:

- дати обґрунтування вибору *теми* роботи;
- сформулювати досліджувану *проблему* й означити її наукову *актуальність*. Для цього треба дати стислий критичний огляд основної наукової літератури з історико-літературних чи теоретичних аспектів проблеми, показати знання фундаментальних праць, констатувати або наявність невирішених питань в її вивченні, або існування полеміки з приводу наявних рішень, або — можливість помилки в узвичаєному рішенні даної проблеми;

- у дипломних роботах треба також зазначити *наукову новизну* роботи, *теоретичну і практичну* значимість отриманих результатів;

- окреслити *об'єкт* та *предмет* дослідження. Об'єкт і предмет дослідження — це наукові категорії, що співвідносяться як загальне й часткове. Об'єктом дослідження називають процес або явище, що породжує проблемну ситуацію; у роботах з зарубіжної літератури це область історії та теорії літератури або літературної критики. Предмет дослідження — це більш локальний феномен, що виокремлюється з об'єкту дослідження, це певний аспект проблеми; саме він має бути ґрунтовно проаналізованим у роботі. Наприклад, у роботі «Особливості хронотопу в романі Б. Олдіса «Звільнений Франкенштейн» *об'єктом* дослідження є цей роман Б. Олдіса, а *предметом дослідження* є просторово-часова організація зазначеного твору;

- визначити *мету, завдання* дослідження та шляхи їх вирішення. Мета — це головна ціль роботи. Завдання — це окремі проблеми, які треба вирішити для її досягнення;

- назвати методи дослідження, що застосовані під час роботи над темою;
- обґрунтувати структуру роботи та розподіл на розділи її основної частини; коротко охарактеризувати зміст розділів; указати кількість опрацьованих джерел.

У «Вступі» можуть бути також висвітлені такі питання:

— місце твору у спадщині автора та у літературному контексті епохи; варто зазначити, що біографія письменника має розглядатися тільки у зв'язку з твором, що є предметом дослідження;

— зміст літературознавчих понять і термінів, використаних при аналізі досліджуваного матеріалу.

«Вступ» треба починати писати на початку роботи над текстом дослідження, проте корективи можна й інколи необхідно вносити і на останніх її етапах для більш точного формулювання головних тез.

У додатку 8 наведений приклад «Вступу» для курсової роботи. За такими ж правилами, тільки більш розгорнуто і докладно, пишеться «Вступ» і в дипломних роботах.

Основна частина роботи

У студентській науковій роботі, як правило, розглядається одна історико-літературна, літературно-критична або теоретична проблема, тому основна частина найчастіше присвячується вивченню її окремих аспектів. Хороша робота завжди є структурованою, отже треба застосовувати рубрикацію тексту основної частини: розділити його не тільки на розділи, але й підрозділи (для дипломних робіт і параграфи, або пункти). Їхню кількість, характер і обсяг не можна строго регламентувати: вони визначаються специфікою досліджуваної проблеми. Чим більш структурованою є робота, тим яснішим буде відображення в ній шляхів наукового дослідження, тим чіткішим, за умови логічності викладу, — аналіз теоретичних джерел та художніх текстів.

Назва «Основна частина» в «Змісті» та в тексті роботи не ставиться. Виділяються тільки розділи, підрозділи та параграфи (або пункти); кожен з них повинен мати лаконічний чіткий заголовок. Їхні найменування мають відображати зміст відповідної частини.

Основна частина курсової роботи складається зазвичай з двох розділів. Для дипломних робіт оптимальним є поділ на три розділи, проте для бакалаврських робіт допускається двочастинна структура. Заголовки розділів не повинні повторювати назву роботи.

Перший розділ звичайно містить розгляд теоретичних та/або історико-літературних питань, а також огляд літератури за темою роботи. Він має бути меншим за обсягом, ніж власне практичні розділи, які є головною частиною роботи. На їх написання витрачається більшість часу, і переважно за ними судять про якість студентської наукової праці.

Розділи мають завершуватися стислими *висновками* або чітко сформульованими спостереженнями, що полегшує написання загальних «Висновків».

Розташування та зміст складових основної частини треба обов'язково пояснити або у «Вступі», або у тексті роботи. Ступінь внутрішньої єдності дослідницької частини роботи є показником глибини теоретичного розуміння проблеми й усвідомлення зв'язку, що існує між її аспектами.

Обсяг студентської науково-дослідної роботи залежить від теми, досліджуваного матеріалу й завдань, що стоять перед автором. *Безпосередньо основна частина* роботи звичайно має складати 13–14 сторінок для курсової та від 20 до 45 сторінок для дипломних робіт.

Висновки

Залежно від характеру теми у цьому розділі робиться або загальний підсумок на основі спостережень, викладених в основній частині роботи, або узагальнюються раніше зроблені висновки. В останньому випадку «Висновки» повинні являти собою не суму вже викладених висновків, а містити новий, більш широкий підсумок, що впливає з них. У деяких випадках тут також можлива наявність не використаних раніше матеріалів, що підтверджують остаточний результат проведеної роботи. Працюючи над «Висновками», необхідно перевірити, чи відповідають формулювання висновків визначенню проблеми дослідження, зробленому у «Вступі».

Головною вимогою до висновків є представлення у них власної точки зору автора роботи: треба зазначити, що *у ході проведеного дослідження було встановлено... / підтверджена гіпотеза про... / спростована думка про ...* тощо.

Наводити у висновках цитати з критичних джерел **не можна**, а з художніх творів — недоцільно.

Висновки можуть бути представлені у вигляді суцільного тексту або нумерованих тез. За обсягом вони мають дорівнювати одній-двом сторінкам у курсовій та від 2 до 5 сторінок у дипломних роботах.

Список використаних джерел

Список використаних джерел (приклад див. у додатку 10) формується на основі бібліографічного списку, складеного на початку роботи. Він звичайно є менш об'ємним за перший, оскільки до нього треба включати тільки ті джерела, які були використані або цитовані у роботі. Для курсової роботи список використаних джерел має включати 16–18 позицій, для дипломних робіт — від 30 до 80 джерел.

Список літератури має оформлятися за певними правилами (див. 3.3.2.).

Грунтовність, широта й добротність цього списку — показники поінформованості студента, сумлінності зроблених ним бібліографічних розвідок, самостійності й творчого підходу до теми. Ввести в науковий обіг видання, що випали з уваги дослідників, або незаслужено забуту цінну наукову працю — велика заслуга не тільки для студентської роботи, але і для солідної наукової монографії.

Додатки

Додатки (таблиці, схеми, діаграми тощо) — це матеріал, що пов'язаний із темою роботи опосередковано, і тому не є обов'язковою її частиною. Додатки дозволяють звільнити основний текст роботи від відступів (іноді цілком необхідних) і зберегти його логічну та стильову єдність. Матеріали, на які немає посилань або пояснень у роботі, в додатки включати не можна.

Якщо додатків декілька, кожен з них має починатися з нової сторінки, мати свій номер та заголовок. Наприклад: Додаток 1. Схема групування персонажів в історичному романі В. Скотта «Пуритани» (крапка у кінці заголовку не ставиться).

У тексті роботи посилання на додаток оформляється таким чином. У круглих дужках зазначається: (див. додаток 1); або вказується в тексті: Схема групування персонажів в історичному романі В. Скотта «Пуритани» наведена у додатку А.

Резюме (Summary / Resumen / Resümee / Résumé)

До дипломних робіт додається резюме обсягом від 2 до 4 сторінок. У резюме вказується тема, мета та матеріал дослідження, структура та стислий зміст роботи; наводяться основні отримані результати та висновки. Резюме пишеться іноземною мовою, якщо дипломна робота написана українською мовою, і навпаки: резюме — українською, якщо робота написана однією з іноземних мов.

3.2. Мова і стиль наукової роботи

Мова курсової або дипломної роботи, як і всякої наукової роботи, повинна бути ясною й точною. Появі цих рис може сприяти термінологічність, проте тільки при дотриманні таких умов. По-перше, той, хто використовує термін, повинен твердо знати його зміст. По-друге, якщо різні літературознавчі школи вкладають у той самий термін різний зміст, то необхідно уточнити своє розуміння терміна, виробити свій «робочий» термін. Тільки в цьому випадку термін одержує в межах роботи ту однозначність, що й робить слово терміном.

Не варто боятися «штампів» і «трафаретів» у студентській роботі: вони також невід'ємні від стилю наукових праць, як і терміни. Боятися слід тільки нагромадження штампів і використання тільки трафаретів. Штмп і трафарет у цьому випадку видають лінощі думки, що не може сховати наукоподібність стилю.

Образність мови зовсім не протипоказана стилю наукових праць. Образні засоби в поєднанні з термінологічністю дозволяють досягти точності формулювань, підкреслити властиву терміну однозначність, унаочнити зв'язок складних абстрактних понять. Побоюватися у таких роботах треба підміни термінологічно точних визначень образними описами, свого роду «метафоричного літературознавства».

Перед автором тексту наукового характеру стоїть завдання викласти свою думку в доступній і зручній для читача формі. Тому у творах наукового характеру варто уникати громіздких синтаксичних конструкцій — складних речень із підрядними декількох ступенів підпорядкування. Пишучи наукову працю, необхідно дотримуватися правила: «Більше крапок, менше ком!».

Для того, щоб виклад змісту дослідження був логічним, а саме воно — цілісним, необхідно дуже уважно поставитися до зв'язків між частинами роботи та всередині розділів. Треба вилучати бездоказові твердження, завжди пояснювати перехід від однієї тези до іншої, використовуючи слова та звороти, що показують хід думки від початку аналізу якогось феномена до висновків, а саме: *по-перше..., по-друге; спочатку розглянемо...; тепер зупинимось на питанні ...; треба, передусім, визначитися з поняттям...; для кращого розуміння... насамперед необхідно проаналізувати...; крім того, можна зауважити; проте; у той*

же час; нарешті; відтак; отже; таким чином; підсумовуючи, ...; на завершення ...; узагальнюючи, можна наголосити на тому, що ...; проведений аналіз дозволяє зробити висновок, що...

Наукова етика вимагає стриманості тону при оцінюванні чужої праці. Взяти на себе роль судді, що виносить безапеляційні рішення в цій справі, — це значить, щонайменше, проявити нескромність. Тому необхідно утримуватися від вживання надто сильних, емоційно забарвлених епітетів, коли мова йде про результати чужих досліджень, і не користуватися оцінними епітетами при викладі власних спостережень і висновків. Такі звороти, як: «яскраво ілюструє», «досягає виняткової сили», «абсолютно невиправданий», «немає найменшої підстави», недоречні в науковій роботі.

Стриманим повинно бути і вираження відношення до літературного матеріалу, а головне, воно повинно супроводжуватися аргументацією. В іншому випадку робота скотиться в царину «емоційного літературознавства», де наукове дослідження підмінюється описом емоцій, викликаних читанням художнього твору.

Виклад у науковій роботі має бути безособовим, з використанням таких формулювань: «можна зазначити, що...», «порівнюючи ці явища, можна зробити висновок...», «необхідно відзначити...» тощо. Вживання авторського «я» або «ми» в даному випадку небажане, речення на кшталт «я виділила» краще замінити на безособове «можна виділити».

Не можна зловживати виділенням важливих слів або рядків. Краще взагалі нічого не виділяти: рецензент і сам знайде й оцінить оригінальну думку автора.

У роботах з історії літератури не прийнято замінювати словосполучення, що часто зустрічаються, абрєвіатурами. Скорочення на кшталт: «сусп.» (супільний); «*крит. реал.*» (критичний реалізм); «*тв. Сервантеса*» (твори Сервантеса), «*напр.*» (наприклад); «*т. зв.*» (так званий); «*к-рий*» (котрий) надають право розглядати текст роботи як чорновий. Допустимі такі скорочення: «*ст.*» (століття), «*р.*» (рік), «*див.*» (дивись), «*порівн.*» (порівняйте), «*та ін.*» (та інші), «*і т. ін.*» (і таке інше), «*і т. п.*» (і таке подібне), «*с.*» (сторінка).

3.3. Оформлення роботи

Оформлення курсової або дипломної роботи має бути коректним і відповідати таким правилам:

- Текст роботи роздруковується з комп'ютерного набору на принтері на одній стороні стандартних білих аркушів формату А 4 (210 x 297 мм) із полями визначеного розміру: ліве поле — 30 мм, праве — 15 мм, верхнє й нижнє — 20 мм.

- Треба використовувати шрифт Times New Roman, кегль 14, міжрядковий інтервал 1,5; абзацний відступ — 1 см; кількість рядків на сторінці — 28–30. Шрифт друку повинен бути чітким, щільність тексту — однаковою.

- Текст набирається без перенесень, вирівнюється на ширину сторінки.

- Сторінки роботи нумерують арабськими цифрами у правому верхньому куті сторінки, без крапок. Цифра «1» на титульному аркуші, що є першою сторінкою, не ставиться. Нумерація сторінок роботи має бути наскрізна (суцільна).

- Титульні аркуші курсових та дипломних робіт оформлюються за зразком, затвердженим навчальним відділом університету (див. додатки 3–6).

- Основні правила оформлення «Змісту»:

- слово «Зміст» пишеться великими літерами і розміщується нагорі сторінки посередині (симетрично до тексту);

- текст «Змісту» вирівнюють по лівому краю; у кінці кожної складової «Змісту» проставляють номер сторінки, з якої вона починається;

- структурні частини роботи — зміст, вступ, назви розділів, висновки, список використаних джерел, додатки — не мають порядкових номерів; вони друкуються великими літерами;

- номери розділів, підрозділів та параграфів (або пунктів) зазначаються арабськими цифрами. Наприклад: РОЗДІЛ 1; 1.2. (другий підрозділ першого розділу); 1.2.1. (перший параграф другого підрозділу першого розділу).

Приклади оформлення «Змісту» див. у додатку 7.

- У тексті роботи заголовки структурних частин та їх місце мають з точністю співпадати з тими, що вказані у «Змісті» роботи. Ці заголовки друкуються без лапок, великими літерами напівжирним шрифтом з вирівнюванням по центру без абзацного відступу, без підкреслювання і без крапки.

- Після зазначення номеру розділу крапку не ставлять, а заголовок розділу друкують з нового рядка. Заголовки підрозділів та параграфів (пунктів) друкують з абзацного відступу або без нього напівжирним шрифтом з великої літери, не підкреслюючи; в кінці заголовків крапка не ставиться.

- Структурні частини роботи треба починати з нової сторінки. Підрозділи та параграфи розміщуються на поточній сторінці тексту.

- Відстань (відбивка) між заголовком та попереднім текстом має бути більшою, ніж відстань між заголовком та подальшим текстом.

- Не допускається розміщувати назву підрозділу та параграфу (або пункту) в нижній частині сторінки, якщо після неї розміщено тільки один рядок тексту.

- У тексті можна використовувати один з видів лапок: кутові або французькі («...»), англійські (“...”), звичайні або німецькі („...“), особливі („...“), непарні (“...”), прямі (‘...’) або прямі подвійні лапки (“...”). Головне — дотримуватися обраного варіанту в усьому тексті роботи. Винятком може бути застосування інших лапок всередині цитати або в назві художнього твору.

- При наборі тексту потрібно розрізняти символи дефіса «-» і тире: коротке «-» (комбінація Alt+0150) або довге «—» (комбінація Alt+0151). Тире має бути однаковим у всій роботі, проте для цифр використовують тільки коротке тире.

- Дефіс не відділяється пробілами. Коротке та довге тире відділяються пробілами з обох боків, крім цифр. Наприклад: науково-критичний; 1947–1954; с. 9–11; «Машина часу» — це перший роман Г. Уеллса.

- Пробіли ставляться тільки після коми, крапки, крапки з комою та інших розділових знаків, а не перед ними. Що стосується цитат, слів та речень, які взяті у дужки чи лапки, то пробіл ставиться перед першою (відкриваючою) дужкою або лапкою та після другої (закриваючої) дужки або лапки, а не навпаки.

- Між ініціалами та між ініціалом і прізвищем ставиться нерозривний пробіл (комбінація клавіш Ctrl+Shift+пробіл або Alt+0160), щоб вони не лишалися на різних рядках роботи. Це також рекомендується робити при комбінаціях число/дата + іменник, наприклад: «10 років», «у 1989 році», «у 1989 р.», «XX ст.», «XX століття».

- У тексті роботи допускається виділення ключових понять **напівжирним** шрифтом.

- Цитати з художніх творів треба виділяти *курсивом*, але не починати з нового рядка.

- Текст роботи треба обов'язково розбивати на абзаци: сторінка без абзаців незручна для читання. Одночасно слід пам'ятати, що текст, у якому майже кожне речення починається з нового рядка, викликає комічний ефект претензією автора на багатозначність висловленого.

- Якщо в роботі є таблиці, малюнки або ілюстрації, вони мають бути пронумеровані та підписані, тобто мати назву, що пояснює їхній зміст.

- Додатки звичайно поміщають після списку використаної літератури. Слово «додаток» пишеться в правому верхньому куті сторінки малими літерами з першої великої. Номер додатку може бути цифровим (1, 2, 3) або у вигляді літери українського алфавіту (А, Б, В, ...; за винятком літер І, Є, З, І, Ї, О, Ч, Ї). Якщо в роботі є лише один додаток, то цифра 1 або літера А не ставиться. Нижче посередині розміщують назву додатку.

- Текст не тільки чистового варіанту роботи для захисту, але й чернетки в разі її представлення для перевірки науковому керівникові мають бути ретельно **вичитаними**; треба виправити орфографічні, синтаксичні та стилістичні помилки і недоліки перекладу.

- Машинопис курсової роботи має бути поміщеним в папку-швидкозшивач без файлів.

- Дипломна робота бакалавра може бути зброшурована у папці на пластиковій пружинці. Дипломна робота спеціаліста або магістра має бути прошитою та переплетеною у твердій обкладинці. До них додається також компакт-диск (CD-R або DVD-R) з електронним варіантом роботи, що має повністю співпадати з паперовим.

- Курсові та дипломні роботи мають бути підписані студентом на останній сторінці тексту роботи (у кінці «Висновків») та його науковим керівником на титульному аркуші.

3.3.1. Оформлення цитат і посилань

Присутність у курсових та дипломних роботах наукового апарату, засіб його використання й оформлення — важливі показники поінформованості виконавця роботи та його сумлінності; тому науковому апаратові потрібно приділяти таку ж увагу, як і написанню основного тексту роботи.

У будь-якому літературознавчому дослідженні неможливо обійтися без цитат з аналізованого художнього або літературно-критичного тексту. Настільки

ж неможливо обійтися без цитування праць учених, що раніше зверталися до досліджуваної проблеми, або без посилань на ці праці. При цьому необхідно мати на увазі, що цитування художнього твору, критичних та документальних джерел повинно бути підпорядковано меті дослідження, а не заміняти його.

Слід пам'ятати, що надмірне цитування настільки ж небезпечно, як і цитування недоречне. Наукова робота, складена майже з одних цитат, демонструє відсутність у автора власних думок. Роботи, в яких повідомляються в лапках всім відомі істини, на відкриття яких автор цитованої праці зовсім не претендував, виглядають комічно.

Використання досвіду попередників повинно бути не тільки правильним, але й чесним. Варто знати й пам'ятати, що списування без лапок і переказ чужих думок без посилання на автора, — **плагіат**, крадіжка наукової праці, що карається, як і всяка інша крадіжка. Наводити цитати необхідно у лапках з абсолютною точністю, дотримуючись особливостей авторської пунктуації.

Студентські науково-дослідні роботи пишуться українською мовою. Всі цитати з науково-критичних, довідкових та інших джерел, виданих іншими мовами, теж треба наводити **українською**. Якщо українське слово недостатньо повно передає зміст іноземного, то іноземне слово варто помістити в дужках за його українським еквівалентом. Використання в основному тексті іноземних слів, залишених без перекладу, наближає стиль твору до макаронічного, але це стиль жарту, а не наукової праці.

У курсових роботах *цитати з художніх творів* краще наводити мовою оригіналу. Насамперед це стосується досліджень, присвячених вивченню поезії та особливостей поетики художнього твору. Така необхідність викликана неадекватністю перекладу оригінальному текстові, що зустрічається нерідко. У випадках, коли цитуються художні твори давньою мовою або видання мовою оригіналу важкодоступне для студента, можна наводити цитати в перекладі, краще — українською мовою. Що стосується дипломних робіт, то в них цитування досліджуваних художніх або літературно-критичних текстів мовою оригіналу є **обов'язковим**.

Цитувати художні твори або літературно-критичні праці, що є об'єктом аналізу, треба тільки з першоджерела (тобто того видання, де цей твір або праця були надруковані), а не з якоїсь наукової роботи, де ця цитата наведена. Студент має показати власне знання твору, своє вміння працювати з першоджерелами. Наводячи цитату з художнього твору, треба її **вводити** в текст роботи: зазначити, кому належать цитовані слова (автору твору, оповідачеві, герою), коротко пояснити епізод (коли і де відбувається дія). Цитата має бути ілюстрацією чи доказом правильності міркувань автора наукової роботи або коментарем до них.

Основні правила оформлення посилань:

- У студентських наукових роботах використовується система посторінкових посилань, що даються в тексті роботи:

— у квадратних дужках вказується номер позиції даного джерела в списку використаної літератури, а після коми — сторінка (сторінки), що цитується. Наприклад: [3, с. 25]; [14, с. 267–268];

— для багатотомного видання зазначається також номер тому: [8, т. 1, с. 112–115];

— посилання на кілька джерел оформлюється через крапку з комою: [3, с. 25; 14, с. 267];

— треба дотримуватися пробілів між елементами посилання;

— крапка у кінці речення ставиться **після** квадратних дужок.

• Тоді, коли посилання на якесь джерело повторюється на одній і тій же сторінці, пишуть: «Там само» і далі додають дані, що відрізняють нову виноску від попередньої (інший том або іншу сторінку). Наприклад: перше посилання: [5, с. 27]; друге посилання: [Там само, с. 41].

• При частому використанні одного джерела (наприклад, тексту художнього твору) дозволяється вказувати в дужках після цитати тільки сторінки цитованого тексту. Це уточнюється при першому посиланні на нього таким чином. Після цитати та звичайно оформленого посилання ставиться зірочка: [12, с. 71]*. Її зміст пояснюється у виносці внизу сторінки: *Тут і далі цитуємо за виданням: Шмітт Е.-Е. Оскар і рожева пані [2-ге вид.] / Ерік-Емануель Шмітт; [пер. з фр. О. Борисюк]. — Львів: Кальварія, 2006. — 96 с. Після цього при наступних посиланнях вказується тільки сторінка у круглих дужках: (с. 72); (с. 84).

• Цитування за іншими виданнями — так зване «вторинне цитування» — припускається лише у виняткових випадках (наприклад, якщо книга недоступна). При «вторинному цитуванні» у посиланні треба обов'язково вказувати саме те джерело, з якого запозичена цитата. Наприклад, студент цитує фрагмент есе М. Турньє «Le Vent Paraclet», що наведений у передмові Н. Ржевської до роману цього ж письменника «П'ятниця, або Тихоокеанський лімб». Отже, посилання треба оформити не на книгу Турньє, а на передмову Н. Ржевської, за якою цей фрагмент був процитований: у квадратних дужках треба зазначити порядковий номер цього джерела (тобто передмови) у списку використаної літератури та сторінку, на якій знаходиться цитата з есе Турньє: [Цит. за: 9, с. 12]. Само ж есе до списку літератури включати не можна.

• Посилаючись на якогось автора, у ряді випадків достатньо переказати його думку, обмежившись зазначенням прізвища дослідника та назви його роботи (непряме посилання). Ініціали у такому випадку ставляться **перед** прізвищем. При посиланнях на російських дослідників треба обов'язково перевіряти написання їхніх імен та ініціалів українською мовою, оскільки, наприклад, «А. А. Аникст» (Александр Абрамович) українською буде «О. А. Анікст» (Олександр Абрамович). Можна використовувати такі кліше: «Як зазначає ..., ...»; «Як указує ..., ...»; «На думку ..., ...» тощо, наприклад: «За визначенням О. Д. Михайлова, ...». Це допомагає уникнути «перенасичення» тексту роботи цитатами. У цьому разі, як і при цитуванні, треба обов'язково оформляти по-

силання на наукові праці (монографії, дисертації, статті, тези) та інші джерела. Наприклад: [див.: 2] або [див.: 2, с. 42—58]; якщо згадуються кілька робіт, вказується: [див.: 3; 8; 9].

3.3.2. Оформлення списку використаних джерел

З 1 липня 2007 року в Україні набув чинності ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 «Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання». Він містить універсальні правила, спільні для всіх видів документів (текстів, електронних ресурсів та інших). Дотримання цих правил є обов'язковим і для студентів, що виконують курсові або дипломні роботи.

- При оформленні списків звичайно виділяють три групи джерел:

1. науково-критична література;
2. довідкові видання;
3. досліджувані тексти.

У кожній групі дотримуються алфавітного порядку: спочатку наводяться джерела мовами із кириличною графікою, потім мовами із латинською графікою. В обох випадках треба враховувати «внутрішній алфавіт», тобто алфавітний порядок літер, що йдуть після першої літери позицій списку (словарний порядок). Наприклад: Ткаченко А. О. Топоров В. Н... Торшин А. А.... Туманова Т. В.... Carré J. .... Cartoyan N... Chastles Ph....

- Діакритичні (надрядкові) знаки зберігаються, але при алфавітному порядку до уваги не беруться. У бібліографічних описах творів західноєвропейськими мовами й їхніх перекладів українською або російською мовами прізвища авторів із частками наводяться в тій формі, в якій вони найбільше відомі в літературі.

- Роботи одного й того ж автора розташовуються або за алфавітом заголовка, або за хронологією видань.

- При повторі прізвища автора роботи його ініціали ставляться перед прізвищем. Наприклад: Кравченко Л. С. Художня модальність поетичного універсуму Р. М. Рільке / Л. С. Кравченко. — Дрогобич: Коло, 2010. — 360 с.

- Інтернет-джерела оформляються таким чином: Автор. Назва документу [Електронний ресурс] / Автор // Назва сайту. — Режим доступу : (вказується точне посилання). Наприклад:

Левченко О. В. Роман А. Мердок «Море, море»: текст та інтертекст [Електронний ресурс] / О. В. Левченко // Вісник Дніпропетровського університету : Соціальні комунікації. Літературознавство. — Вип. 1. — 2008. — С. 220–229. — Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/natural/vdpu/Soc_komun/2008_1/38.html;

Brown An. Master of the universe [Електронний ресурс] / An. Brown // The Guardian, the 16th of June. — 2001. — Режим доступу : <http://www.theguardian.com/books/2001/jun/16/sciencefictionfantasyandhorror.artsandhumanities.htm>

- Нумерація позицій списку має бути наскрізною.

- Дані про джерело у списку використаної літератури вказуються тією мовою, якою воно видане (російською, англійською або ін.), тобто **не перекладаються українською**.

- Місце видання може писатися скорочено, якщо книга видана в Києві, Ленінграді, Москві, Санкт-Петербурзі: К., Л., М., СПб. Дане положення поширюється на іншомовні джерела, якщо книга видана в Лондоні, Нью-Йорку, Парижі: Lnd., N.Y., P. Місце видання вказується повністю, якщо книга опублікована в іншому місті.

- У посиланнях після місця видання треба обов'язково вказувати видавництво, де книга або будь-яке інше джерело були надруковані. Назва видавництва у лапки не береться. Наприклад: Алхімія слова живого : Французький роман 1945–2000 рр. [навч. посіб.] / Упор. В. І. Фесенко. — К. : **Промінь**, 2005. — 384 с.

- При посиланні на книгу обов'язково треба вказувати загальну кількість сторінок книги (збірки, тому, монографії): після цифр пишеться мала літера «с» із крапкою. Наприклад: 126 с.

- При посиланні на окрему роботу (статтю, тези, словникову сторінку тощо) у книзі (журналі, збірці, антології, довідковому виданні) потрібно вказувати сторінки, на яких вона надрукована; при зазначенні сторінок роботи, на які дане посилання, велика літера «С» із крапкою пишеться перед цифрами. Наприклад: С. 126–136.

- Так само оформляються посилання на аналогічні англо- іспано- франкомовні видання. Наприклад: 126 p.; P. 126–136. Для німецькомовних видань в обох випадках ставлять великі літери «S»: 126 S.; S. 126–136.

- Треба звертати увагу на розділові знаки (тире, двокрапки, крапки, одинарні та подвійні нахисні лінії) та проміжки між елементами опису видання, даними підзаголовків і частинами вихідних даних. Вони теж регламентовані, тому їх теж треба поставляти за правилами (див. додаток 9).

4. ЗАХИСТ КУРСОВОЇ РОБОТИ

Питання про допуск курсової роботи до захисту — завершального етапу виконання курсової роботи — вирішується науковим керівником, а у спірних випадках — кафедрою. Студенти, що виступили з доповідями на щорічній науковій студентській конференції, від захисту звільняються, але оформлену курсову роботу вони теж мають представити на кафедру у встановлений термін.

Захист курсових робіт проводиться у присутності комісії, що складається з членів кафедри, і студентів, що, як і викладачі, мають право задавати питання автору і вступати з ним у полеміку. Автор має право попередньо ознайомитися з відгуком на курсову роботу, щоб підготуватися до захисту.

У процесі захисту автор курсової роботи повинен продемонструвати не тільки результати проведеного дослідження, але й уміння відстояти свої погляди в науковій дискусії. Від того, як автор провів захист, значною мірою залежить оцінка його праці.

Захист відкривається стислим (тривалістю 4–5 хвилин) вступним словом автора роботи. В ньому треба назвати тему і мету дослідження, його методик; дати стисло характеристику розділів роботи; повідомити про зроблені в ній

висновки; відповіді на зауваження, що є у відгуку наукового керівника. Повний текст вступного слова не повинен перевищувати двох сторінок машинопису: тільки в цьому випадку вдасться дотриматися регламенту захисту.

Питання, що задаються присутніми на захисті, можуть виходити за межі роботи і стосуватися проблем методології, теорії питання й фактичного матеріалу, що міг бути використаний при написанні роботи. Відмова студента, який захищається, відповіді на ці питання ставить під сумнів якість його загальної підготовки.

Сумарна оцінка курсової роботи враховує кілька параметрів:

- ступінь опрацювання теми та самостійності роботи;
- структурованість роботи, логічність та стиль викладення змісту;
- відповідність змісту роботи темі курсового твору;
- оформлення роботи, в тому числі посилань та списку використаної літератури;
- уміння продемонструвати знання теоретичного та фактичного матеріалу під час захисту.

За результатами курсової роботи виставляється диференційований залік. Оцінка (за національною шкалою та шкалою ECTS) і кількість балів за 100-бальною шкалою проставляються у загальній відомості обліку успішності, заліковій книжці студента та на титульному аркуші роботи (на ньому також ставлять підписи члени комісії).

5. ЗАХИСТ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ

Захист дипломних робіт освітнього рівня бакалавра, спеціаліста та магістра має багато спільних рис та вимог у порівнянні з захистом курсових робіт. У той же час деякі відмінності є дуже суттєвими, оскільки захист кваліфікаційної роботи як складова державної атестації студента-випускника стає підставою для прийняття рішення про присудження йому відповідної кваліфікації.

- Захист дипломних робіт відбувається за затвердженим розкладом на відкритому засіданні державної екзаменаційної комісії (ДЕК), що формується з представників випускаючих кафедр факультету, відповідно до спеціалізації студента. На захист запрошуються наукові керівники та рецензенти дипломних робіт, можуть бути присутні також усі бажаючі.

- Питання про допуск дипломної роботи до захисту вирішується кафедрою на підставі відгуку наукового керівника та за результатами попереднього захисту, що проводиться на кафедрі зазвичай за місяць до початку роботи ДЕК. Якщо студент виступив з доповіддю на науковій студентській конференції, він може бути звільненим від попереднього захисту, але дипломна робота має бути представлена на кафедру у встановлений термін.

- Оформлена дипломна робота підписується на титульному аркуші науковим керівником та завідувачем кафедри й передається на зовнішнє рецензуван-

ня спеціалісту з іншої кафедри факультету або з іншого ВНЗ; рецензент затверджується Вченою радою факультету у вересні поточного навчального року.

- Процедура захисту дипломної роботи у ДЕК передбачає:

1. доповідь автора роботи, яка може супроводжуватися показом різноманітних ілюстративних матеріалів (таблиць, схем, діаграм), мультимедійних презентацій;

2. відповіді студента на запитання членів ДЕК та інших осіб, що присутні на захисті;

3. ознайомлення присутніх з відгуком наукового керівника та з рецензією на дипломну роботу;

4. відповіді студента на запитання та зауваження рецензента дипломної роботи;

5. заключне слово студента.

- Мова захисту варіюється в залежності від освітньо-кваліфікаційного рівня: так, для бакалаврів захист іноземною мовою є **обов'язковим**; спеціалісти та магістри можуть обирати мову захисту за власним бажанням.

- У доповіді студент має стисло представити проведене дослідження та отримані результати: обов'язково вказати тему роботи та її актуальність, зазначити об'єкт, мету та завдання дослідження, назвати використані методи, коротко охарактеризувати зміст розділів роботи, докладно представити зроблені висновки. Обсяг доповіді не повинен перевищувати 3–4 сторінки машинопису.

- Відповіді студента на зауваження та запитання рецензента мають бути підготовленими у письмовій формі до захисту роботи; вони повинні бути стислими, чіткими та водночас ґрунтовними.

- Результати захисту дипломних робіт обговорюються на закритому засіданні ДЕК. Після цього голова комісії оголошує присутнім оцінки, що отримали випускники.

- Основними критеріями оцінювання випускних робіт є якість самої роботи (відповідність змісту роботи заявленій темі, баланс теоретичної та практичної складових, логічність викладу, аргументованість висновків, грамотність, дотримання правил оформлення роботи) та якість публічного захисту (логічність представлення роботи й отриманих результатів, чіткість і конкретність відповідей на запитання, уміння вести наукову полеміку).

- Якщо захист кваліфікаційної роботи пройшов на дуже високому рівні, за рішенням ДЕК студенту може бути виставлена оцінка «відмінно з відзнакою».

- У разі, якщо студент випускного курсу не захистив дипломну роботу на засіданні ДЕК у зазначені терміни, він має можливість повторного захисту у наступному навчальному році.

6. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Бабенко Л. Г. Филологический анализ текста. Основы теории, принципы и аспекты анализа / Л. Г. Бабенко. — М. : Академический проект, 2004. — 462 с.
2. Есин А. Б. Принципы и приемы анализа литературного произведения [6-е изд.] / А. Б. Есин. — М. : Флинта : Наука, 2004. — 248 с.
3. Зинченко В. Г. Методы изучения литературы. Системный подход / В. Г. Зинченко, В. Г. Зусман, З. И. Кирнозе. — М. : Флинта : Наука, 2002. — 200 с.
4. Ковальчук В. В. Основи наукових досліджень [3-тє вид., перероб. і доп.] / В. В. Ковальчук, Л. М. Моїсєєв. — К. : Професіонал, 2005. — 240 с.
5. Корман Б. О. Изучение текста художественного произведения / Б. О. Корман. — М. : Просвещение, 1972. — 113 с.
6. Кухаренко В. А. Інтерпретація тексту / В. А. Кухаренко. — Вінниця : Нова Книга, 2004. — 272 с.
7. Лотман Ю. М. О поэтах и поэзии. Анализ поэтического текста / Ю. М. Лотман. — СПб. : Искусство—СПб, 1996. — 846 с.
8. Скорина Л. Аналіз художнього твору / Л. Скорина. — Тернопіль : Навчальна книга — Богдан, 2013. — 424 с.
9. Ситченко А. Л. Навчально-технологічна концепція літературного аналізу / А. Л. Ситченко. — К. : Ленвіт, 2004. — 304 с.
10. Торшин А. А. Произведение художественной литературы. Основные аспекты анализа / А. А. Торшин. — М. : Флинта : Наука, 2006. — 256 с.
11. Тюпа В. И. Анализ художественного текста [3-е изд.] / В. И. Тюпа. — М. : Издательский центр «Академия», 2009. — 336 с.
12. Эсалнек А. Я. Основы литературоведения. Анализ художественного произведения: Практикум / А. Я. Эсалнек. — М. : Флинта : Наука, 2003. — 216 с.

Рекомендований алгоритм роботи

1. Вибір теми роботи.
2. Бесіда з науковим керівником: отримання завдання та рекомендацій до написання роботи, обговорення попереднього плану та графіка роботи.
3. Читання художнього або літературно-критичного тексту, що є об'єктом роботи; водночас — пошук/добір матеріалу для написання роботи, складання бібліографічного списку.
4. Корегування списку літератури з науковим керівником; обговорення розгорнутого плану роботи.
5. Опрацювання художніх / літературно-критичних текстів та літератури за списком.
6. Затвердження плану роботи.
7. Написання тексту роботи; формулювання висновків; корегування списку використаних джерел; оформлення додатків.
8. Подання чорнового варіанту роботи науковому керівникові для перевірки.
9. Доопрацювання вступу та висновків; виправлення недоліків змісту, викладу та оформлення роботи.
10. Подання чистового варіанту роботи для перевірки науковим керівником.
11. Підготовка до захисту роботи: написання доповіді, продумування відповідей на можливі запитання під час захисту; для студентів-випускників — підготовка відповідей на зауваження рецензента.
12. Захист роботи.

Загальні вимоги до обсягу складових курсової та дипломних робіт, мови викладу та захисту

Вид роботи	Загальний обсяг	Вступ	Висновки	Список літератури	Мова роботи	Мова резюме	Мова захисту
Курсова	19–20	2	1–2	≥ 18	укр.	—	укр.
Дипломна бакалавра	30–45	3–4	2–3	≥30	укр. / іноз.	іноз. / укр.	іноз.
Дипломна спеціаліста	40–60	4–5	3–4	≥40	укр. / іноз.	іноз. / укр.	укр. / іноз.
Дипломна магістра	60–80	5–6	4–5	≥80	укр. / іноз.	іноз./ укр.	укр. / іноз.

Зразок оформлення титульного аркуша курсової роботи

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені І. І. МЕЧНИКОВА
Факультет романо-германської філології
Кафедра зарубіжної літератури

Курсова робота
з зарубіжної літератури

на тему: **«Пейзаж та його функції у повісті
А. Конан Дойла «Собака Баскервілів»**

студентки II курсу 25 а групи
напряму підготовки
6.020303 «Філологія»
ШОЛОШЕНКО І. С.

Керівник к. ф. н., доцент
САВКОВА Л. С.

Оцінка за шкалами:
національною _____
ECTS _____
Кількість балів: _____

Члени комісії

_____
(підпис) (прізвище та ініціали)

_____
(підпис) (прізвище та ініціали)

_____
(підпис) (прізвище та ініціали)

Одеса – 2014 рік

**Зразок оформлення титульного аркуша
дипломної роботи бакалавра**

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені І. І. МЕЧНИКОВА
Факультет романо-германської філології
Кафедра зарубіжної літератури

Дипломна робота
бакалавра

на тему: **«Організація оповіді в романі Р. Гарі
«Життя попереду»**

Виконала: студентка IV курсу
денної форми навчання
напряму підготовки
6.020303 «Філологія»
ТОМСИНСЬКА В. А.

Керівник: к. ф. н., доцент
САВКОВА Л. С. _____
(підпис)

Рецензент : к.ф.н., доцент
ІВАНОВА Н. Г.

Рекомендовано до захисту:
Протокол засідання кафедри
№ 9 від 22.05.2014 р.
Завідувач кафедри
_____ Силантьєва В. І.
(підпис)

Захищено на засіданні ДЕК № _____
протокол № _____ від _____ 2014 р.
Оцінка _____ / _____ / _____
(за національною шкалою, за шкалою ECTS, бал)
Голова ДЕК _____
(підпис) (прізвище, ініціали)

**Зразок оформлення титульного аркуша
дипломної роботи спеціаліста**

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені І. І. МЕЧНИКОВА
Факультет романо-германської філології
Кафедра зарубіжної літератури

Дипломна робота
спеціаліста

на тему: **«Організація оповіді в романі Р. Гарі
«Життя попереду»**

Виконала: студентка V курсу
денної форми навчання
спеціальності 7.02030302
«Мова і література (французька)»
ТОМСИНСЬКА В. А.

Керівник: к. ф. н., доцент
САВКОВА Л. С. _____
(підпис)

Рецензент: к. ф. н., доцент
ІВАНОВА Н. Г.

Рекомендовано до захисту:
Протокол засідання кафедри
№ 9 від 22.05.2014 р.
Завідувач кафедри
_____ Силантьєва В. І.
(підпис)

Захищено на засіданні ДЕК № _____
протокол № _____ від _____ 2014 р.
Оцінка _____ / _____ / _____
(за національною шкалою, за шкалою ECTS, бал)
Голова ДЕК _____ _____
(підпис) (прізвище, ініціали)

**Зразок оформлення титульного аркуша
дипломної роботи магістра**

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені І. І. МЕЧНИКОВА
Факультет романо-германської філології
Кафедра зарубіжної літератури

Дипломна робота
магістра

на тему: **«Організація оповіді в романі Р. Гарі
«Життя попереду»**

Виконала: студентка V курсу
денної форми навчання
спеціальності 8.02030302
«Мова і література (французька)»
ТОМСИНСЬКА В. А.

Керівник: к. ф. н., доцент
САВКОВА Л. С. _____
(підпис)

Рецензент: к. ф. н., доцент
ІВАНОВА Н. Г.

Рекомендовано до захисту:
Протокол засідання кафедри
№ 9 від 22.05.2014 р.
Завідувач кафедри
_____ Силантьєва В. І.
(підпис)

Захищено на засіданні ДЕК № _____
протокол № _____ від _____ 2014 р.
Оцінка _____ / _____ / _____
(за національною шкалою, за шкалою ECTS, бал)
Голова ДЕК _____
(підпис) (прізвище, ініціали)

Приклади оформлення «Змісту» роботи

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. НАЗВА РОЗДІЛУ.....	5
1.1. Назва підрозділу.....	5
1. 2. Назва підрозділу.....	7
РОЗДІЛ 2. НАЗВА РОЗДІЛУ.....	9
2.1. Назва підрозділу.....	9
2.2. Назва підрозділу.....	12
2.2.1. Назва параграфу.....	14
2.2.2. Назва параграфу.....	16
ВИСНОВКИ.....	19
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	20
ДОДАТОК.....	21

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ПОНЯТТЯ ПСИХОЛОГІЗМУ ТА ОСНОВНІ ПРИЙОМИ ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗОБРАЖЕННЯ.....	5
1.1. Психологічний портрет.....	5
1.2. Пряма форма психологічного зображення.....	7
1.3. Непряма форма психологічного зображення.....	8
РОЗДІЛ 2. ПСИХОЛОГІЗМ У РОМАНІ Д. МЕРЕДІТА «ЕГОЇСТ».....	10
2.1. Психологічний портрет головного героя і портретні характеристики інших персонажів.....	10
2.2. Внутрішня і пряма мова як засоби характеристики персонажів роману «Егоїст».....	13
2.3. Авторське зображення психології персонажів.....	16
ВИСНОВКИ.....	19
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	20

Приклад «Вступу» курсової роботи

ВСТУП

Франсуа-Марі Аруе, що увійшов в історію під іменем Вольтера, не лише письменник, філософ-просвітник, але й своєрідний символ свого часу; не людина, а століття, як говорив про нього інший видатний французький письменник — Віктор Гюго. З пристрастю до справедливості й безмежною терпимістю, зі своїм саркастичним сміхом і блискучою іронією Вольтер став справжньою емблемою культури епохи Просвітництва.

Одним із творів, що дають уявлення про стиль та жанрові особливості художньої прози письменника, є філософська повість «Кандід, або Оптимізм» (1759) — шедевр просвітницької літератури й філософії. Саме в ній Вольтер прагне показати неспроможність філософії оптимізму, яка намагається все виправдати, заважаючи, таким чином, розумінню дійсної сутності речей.

Вибір теми дослідження, а саме «Система персонажів у філософській повісті Вольтера «Кандід, або Оптимізм», зумовлений значним інтересом до творчості видатного письменника. Тим фактом, що «Кандід, або Оптимізм» Вольтера сконцентрував у собі характерні риси жанру, породженого епохою, — філософської повісті — зумовлена актуальність виконаного дослідження. Аналіз та характеристика системи образів твору нададуть можливість глибше зрозуміти вираз філософських ідей Вольтера та особливості жанру філософської повісті взагалі.

*Теоретико-методологічну основу роботи становлять дослідження з теорії питання: монографія Л. Гінзбург [2], присвячена герою у літературному творі, статті А. Б. Єсіна [4] і Л. В. Чернець [13], що розглядають питання системи персонажів. Під час роботи над темою були також використані праці, присвячені літературі Просвітництва та ролі в ній творчості Вольтера. Зокрема, це роботи С. Д. Артамонова [1], В. М. Кузнецова [6], які досліджують творчість письменника в контексті філософії епохи, та О. О. Смирнова [12], який аналізує художню творчість Вольтера в контексті західноєвропейської літератури. Важливу роль також відіграли розвідки, в яких розглянуто конкретні проблеми творчості Вольтера. Змістовними є дослідження К. М. Державіна [3], присвячене всій творчості письменника; І. І. Сиволап [11], що аналізує відображення соціальних ідей Вольтера у його творах; О. Д. Михайлова [8; 9]. Ґрунтовний аналіз творів Вольтера та характеристику філософської повісті знаходимо у працях П. С. Когана [5]. У дослідженні були використані *методи* контекстуально-інтерпретаційного й функціонального аналізу.*

Отже, *об'єктом* даного дослідження є філософська повість Вольтера «Кандід, або Оптимізм».

Предметом дослідження є система персонажів цього твору.

Мета роботи полягає у виявленні та характеристиці особливостей групування персонажів у філософській повісті Вольтера «Кандід, або Оптимізм». Досягнення поставленої мети вимагає вирішення конкретних завдань, а саме:

- охарактеризувати поняття системи персонажів у художньому творі;
- описати специфіку системи персонажів у філософських повістях;
- проаналізувати групування персонажів у повісті «Кандід» та їх функції у творі;
- виявити роль головного героя повісті — Кандіда у розкритті ідеї твору та його взаємодію з іншими персонажами.

Структура роботи обумовлена її метою та завданнями. Робота складається зі вступу, двох розділів, загальних висновків та списку використаних джерел. Перший розділ подає теоретичні передумови дослідження, що стосуються системи персонажів у літературному творі взагалі та у філософських повістях зокрема. У другому розділі з цієї точки зору досліджується філософська повість «Кандід, або Оптимізм»: визначені особливості персонажного світу та основні принципи групування персонажів у філософській повісті, проаналізовані образи головного героя і персонажів першого плану та визначені їх функції. Список використаних джерел складається з 20 позицій.

Приклади оформлення бібліографічного опису у списку джерел

Характеристика джерела	Приклад оформлення
<p>Книга:</p> <p>один автор</p> <p>(художній текст)</p>	<p>Делибес М. Еретик / Мигель Делибес ; [пер. с исп. Е. Лысенко, С. Пискуновой]. — М. : Махаон, 2003. — 544 с. — (Современная классика).</p> <p>Хандке П. Медленное возвращение домой / Петер Хандке ; [пер. с нем. М. Кореновой]. — СПб. : Азбука, 2000. — 201 с. — (Азбука—классика). — Пер. изд. : Langsame Heimkehr / Peter Handke.</p> <p>Шмітт Е.-Е. Дитя Ноя / Ерік-Емманюель Шмітт ; [пер. з франц. З. Борисюк]. — Львів : Кальварія, 2009. — 128 с.</p> <p>Parei I. Was Dunkelheit war / Inka Parei. — Frankfurt/M. : Schoffling, 2005. — 168 S.</p> <p>Woolf V. Jacob's Room / Virginia Woolf / [Ed. by Suzanne Raitt]. — N.Y. : W. W. Norton company, 2007. — 352 p.</p>
<p>Книга:</p> <p>один автор</p>	<p>Бахтин М. М. Вопросы литературы и эстетики : исследование разных лет / М. М. Бахтин. — М. : Худож. лит., 1975. — 501 с.</p> <p>Мірошніченко Л. Ф. Методика викладання світової літератури в середніх навчальних закладах : підручник [для студентів вищих навч. закладів] / Л. Ф. Мірошніченко. — К. : Вища школа, 2007. — 415 с.</p> <p>Хализев В. Е. Теория литературы : учебник [3-е изд., испр. и доп.] / В. Е. Хализев. — М. : Высшая школа, 2002. — 437 с.</p> <p>Escarpit D. La littérature de jeunesse : itinéraires d'hier à aujourd'hui / D. Escarpit. — P. : Magnard, 2008. — 473 p.</p>
<p>Книга:</p> <p>Два і більше авторів</p>	<p>Зинченко В. Г. Литература и методы ее изучения. Системно-синергетический подход : учеб. пособие / В. Г. Зинченко, В. Г. Зусман, З. И. Киринозе. — М.: Флинта : Наука, 2011. — 280 с.</p> <p>Наливайко Д. С. Зарубіжна література XIX сторіччя. Доба романтизму : підручник / Д. С. Наливайко, К. О. Шахова. — К. : Заповіт, 1997. — 464 с.</p>

Книга: Без автора	Введение в литературоведение. Литературное произведение : Основные понятия и термины / [уч. пособие / под ред. Л. В. Чернец]. — М. : Высш. шк., Издательский центр «Академия», 2000. — 556 с. Сучасна літературна компаративістика : стратегії і методи : Антологія / ред. Д. С. Наливайко. — К. : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2009. — 487 с.
Багатотомний документ	Киплинг Р. Собрание сочинений : в 4 т. / Р. Киплинг. — Т. 3. — М. : Престиж Бук, 2007. — 480 с.
Частина книги / періодичного, продовжуваного видання	Дакаленко О. В. Осмысление времени в немецкой поэзии барокко / О. В. Дакаленко // Мова і культура : (науковий журнал). — Вип. 10. — Т. IX (109) / редкол. : Д. С. Бурого (гол. ред.) [та ін.] — К. : Видавничий дім Дмитра Бурого, 2008. — С. 154—158. Сизоненко Н. Рівні актуалізації минулого в постмодерному історичному романі / Н. Сизоненко // Сучасні літературознавчі студії : Хронозрушення : концепції нелінійного часу у свідомості, культурі та літературі. — К. : Видавничий центр КНЛУ, 2007. — Вип. 4. — С. 157—163.
Словник	Літературознавчий словник-довідник / за ред. Р. Т. Гром'яка. — К. : ВЦ «Академія», 2007. — 752 с. — (Nota bene). Поэтика. Словарь актуальных терминов и понятий / Гл. науч. ред. Н. Д. Тамарченко. — М. : Интрада, 2008. — 360 с.
Дисертація	Колесник Г. Л. Модифікації жанру біографії у творчості Пітера Акройда : дис... канд. філол. наук : 10.01.04 / Колесник Ганна Леонідівна. — К., 2009. — 248 с.
Автореферат дисертації	Дякун О. М. Міфологічний дискурс прози Мігеля Анхеля Астуриаса : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : 10.01.04 / Дякун Оксана Михайлівна. — К., 2004. — 18 с. Пронкевич О. В. Проблема національної ідентичності в іспанській літературі доби модернізму : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра філол. наук : 10.01.04; 10.01.06 / Пронкевич Олександр Вікторович. — К., 2009. — 40 с.
Електронний ресурс	Бібліотека і доступність інформації у сучасному світі : електронні ресурси в науці, культурі та освіті : (підсумки 10-ї Міжнар. конф. «Крим-2003») [Електронний ресурс] / Л. Й. Костенко, А. О. Чекмарьов, А. Г. Бровкін, І. А. Павлуша // Бібліотечний вісник. — 2003. — № 4. — С. 43. — Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/articles/2003/03klinko.htm

Приклад оформлення списку використаних джерел

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Науково-критична література

1. Владимірова Н. Г. Літературні аллюзії і їх художественні проєкції в романі Мэри Шеллі «Франкенштейн, или Современный Прометей» / Н. Г. Владимірова // Вестник Бурятского гос. ун-та. — Улан-Удэ. — 2012. — Вып. за ноябрь 2012. — С. 47–52.
2. Галич О. Теорія літератури : [підручник для студ. філол. спец. вузів] / О. Галич, В. Назарець, Є. Васильєв ; за наук. ред. О. Галича. — К. : Либідь, 2001. — 488 с.
3. Гурдуз А. І. Шляхи Франкенштейна : творчий діалог Брайана Олдіса — Мэрі Шеллі / А. І. Гурдуз, К. І. Здоренко // Новітня філологія. — Миколаїв : Видавництво МДГУ ім. П. Могили, 2007. — № 7. — С. 138–145.
4. Левитан Л. С. Основы изучения сюжета / Л. С. Левитан, Л. М. Цилевич. — Рига : Звайгзне, 1990. — 185 с.
5. Невский Б. Время перемен. Фантастика «новой волны» / Б. Невский [Електронний ресурс] // Мир фантастики. — 2007. — № 48. — С. 50–54. — Режим доступу : <http://www.mirf.ru/Articles/art2132.htm>
6. Оксень Н. А. «Франкенштейн» Мэри Шеллі : Взаємодія готичного і романтичного в романі / Н. А. Оксень // Вісник Житомирського держ. ун-ту. — 2011. — Вып. 60. — С. 212–217.
7. Пікун Л. В. Варіації літературної гри набутками роману М. Шеллі «Франкенштейн» у постмодерній літературі / Л. В. Пікун // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія : Педагогічні науки : збірник. — Чернігів, 2011. — Вып. 92. — С. 17–19.
8. Цвіркунов В. В. Сюжет. Деякі питання теорії / В. В. Цвіркунов. — К. : Видво АН УРСР, 1963. — 239 с.
9. Aldiss Br. Billion Year Spree : the History of Science Fiction / Br. Aldiss. — Lnd. : Wiedenfeld and Nicolson, 1973. — 339 p.
10. Bateman P. Brian Aldiss Unbound / P. Bateman // Romulus, the magazine of Wolfson College. — 2005. — P. 24–25.
11. Brown An. Master of the universe [Електронний ресурс] / An. Brown // The Guardian, the 16th of June. — 2001. — Режим доступу : <http://www.theguardian.com/books/2001/jun/16/science-fictionfantasyandhorror.artsandhumanities.htm>
12. Hawly Er. Filmic Machines and Animated Monsters : Retelling Frankenstein in the Digital age : doctoral dissertation / Eric Hawly. — Perth, 2011. — 266 p.

13. Lehman-Wilzig S. Frankenstein unbound : Towards a legal definition of artificial intelligence / S. Lehman-Wilzig // Futures. — 1981. — Volume 13. — Issue 6. — P. 442–457.
14. Seed D. A companion to science fiction / D. Seed. — Oxford : Blackwell Publishing Ltd, 2005. — 612 p.

Довідкові видання

15. Лексикон загального та порівняльного літературознавства / за ред. А. Волкова. — Чернівці : Золоті литаври, 2001. — 636 с.
16. Литературный энциклопедический словарь / [под общей ред. В. М. Кожевникова и П. А. Николаева]. — М. : Сов. энциклопедия, 1987. — 750 с.
17. Літературознавчий словник-довідник [2-ге вид., виправ., доп.] / За ред. Р. Т. Гром'яка та ін. — К. : Академія, 2006. — 758 с.

Досліджувані тексти

18. Олдис Б. Освобожденный Франкенштейн / Брайан Олдис / [Пер. с англ.]. — СПб. : Амфора, 2000. — 284 с.
19. Шелли М. Франкенштейн, или Современный Прометей / Мери Шелли / [Пер. с англ.] — К. : ЗАО «Комсомольская правда — Украина», 2008. — 320 с. (Серия «Книжная коллекция «Комсомольской правды» в Украине»).
20. Shelley M. W. Frankenstein : or, The Modern Prometheus / Mary Wollstonecraft Shelley. — N.Y. : Collier Books, 1961. — 192 p.

Адреси наукових бібліотек та культурних центрів м. Одеси

Наукова бібліотека Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

Одеса 65082
вул. Преображенська, 24
тел.: (0482) 34-80-11;
fax: (0482) 34-77-89
e-mail: library@onu.edu.ua
сайт: www.lib.onu.edu.ua

Одеська національна наукова бібліотека ім. М. Горького

Одеса 65023
вул. Пастера, 13
тел.: (048) 723-02-52
e-mail: ognb@ukr.net
сайт: www.odnb.odessa.ua

Одеська обласна наукова бібліотека ім. М. Грушевського

Одеса 65045
вул. Троїцька, 49/51
тел.: (048) 725-82-82
сайт: <http://biblioteka.od.ua>

Баварський дім

Одеса 65045
вул. Успенська, 60, оф. 2
тел.: (048) 777-06-96, (048) 715-01-20
e-mail: bho.odessa@paco.net
сайт: www.bayernhaus.com.ua

Британська Рада

Одеса 65009
вул. Фонтанська дорога, 33, кімната 107
тел.: (048) 718-81-19; (048) 718-81-39
e-mail: info@britishcouncil.org.uk
сайт: www.britishcouncil.org.ukraine

Філія Грецького Фонду Культури

Одеса 65026

Красний провулок, 20

тел.: (0482) 35-71-36; (0482) 34-66-40

e-mail: hfc@hfcodessa.org

сайт: <http://www.hfcodessa.org>

Французький культурний центр «Альянс Франсез»

Одеса 65045

вул. Садова, 3

тел.: (048) 737-46-70, 068 345-87-32

e-mail: afodess@gmail.com

сайт: www.af.od.ua

Навчальне видання

САВКОВА Лідія Семенівна

**ПЕРШІ НАУКОВІ РОБОТИ
З ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ**

Методичні рекомендації
до написання курсових та дипломних робіт

*для студентів факультету романо-германської філології
напряму підготовки 6.020303 «Філологія»,
спеціальностей 7.02030302; 8.02030302
«Мова і література
(англійська, німецька, французька, іспанська)»*

Видано за авторською редакцією

Здано до друку 11.09.2014. Підписано до друку 12.09.2014
Формат 60x84¹/₁₆. Гарнітура Minion Pro. Папір офсетний. Друк офсетний
Ум. друк. арк. 3,25. Наклад 150 прим. Зам. № 635
Видано і віддруковано у типографії Принт Бистро
м. Одеса, вул. Троїцька, 11
Тел. (048) 784-14-34, 738-53-98
managers@pb.od.ua
www.pb.od.ua